

sequenter expiatur simul cum loco in quo erat; ergo jam agitur de altari holocausti.

Prob. IV. Quia alias sequeretur, quod locus ille, in quo erat altare holocausti, id est atrium, non fuisset expiatus, nec aliquis ritus ipsum expiandi præscriptus: atqui tamen æque indigebat expiatione ac sanctuarium et sanctum; nam omnia animalium sacrificia in eo fiebant, poteratque populus locum illum intrare; adeoque necesse erat ut locus ille plures immunditias contraheret: ergo, etc.

Prob. V. Quia totis lib. Levit., Num., et Deut., et omnibus sequentibus nunquam aliquid dicitur de altari thymiamatis, quin dictioni *altare* addatur una alia ad distinctionem, ut *altare thymiamatis*, supra c. IV, 7. *Altare quod est... in tabernaculo testimonii*, ibidem y. 18. *Altare aureum*, Num. IV, 11; III Reg. VII, 48; et I Machab. I, 23. *Altare incensorum vel incensi*, I Machab. III, 49, et II Machab. II, 5, etc. Unde ubique Scriptura habet dictionem *altare* solam et sine addito, semper intelligitur altare holocausti (habetur autem plus quam quinquagesies in solo lib. Levit.); ergo similiter hic debet intelligi altare holocausti.

Prob. VI. Quia hic y. 20 immediate post emundationem altaris, dicitur quod Aaron debeat offerre hircum viventem seu caprum emissarium, eique imprecari omnia peccata filiorum Israel: atqui iste hircus offerebatur in atrio prope altare holocausti: ergo intelligitur illud altare mundatum esse immediate antequam offerebatur hircus: et deinde subjungitur, quod illum hircum deberet mittere in desertum. Quo peracto, y. 28: *Revertetur Aaron in tabernaculum*; atqui non legitur egressus de tabernaculo post expiationem altaris, sed ante; ergo intelligi debet illud altare quod erat extra tabernaculum.

Prob. VII. Versu 17 dicitur quod nullus hominum possit esse in tabernaculo, quando pontifex est in sanctuario, *donec egrediatur*: atqui ille egressus erat egressus ad altare de quo hic est quæstio; et etiam intelligitur egressus de toto tabernaculo; ergo illud altare erat extra tabernaculum.

Prob. prima pars min. Quia immediate post verba: *Donec egrediatur*, subjungit: *Cum autem exierit ad altare*.

Prob. secunda pars min. Quia si tantum intelligeretur de egressu ex Sancto sanctorum usque ad sanctum, ubi putant fuisse altare thymiamatis, nemo unquam potuisset scire quandonam pontifex esset egressus, ut possent sacerdotes intrare: nam totum tabernaculum erat undique clausum, et pontifex non habebat vestes pontificales cum tintinnabulis, e quorum clangore potuisset ejus egressus audiri; adeoque illud præceptum fuisset inutile, si tantum intelligeretur egressus ex Sancto sanctorum usque ad sanctum.

Prob. VIII. Quia hic de hoc altari dicitur: *Sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum*. Atqui nunquam poterat fundi sanguis super cornua et per gyrum altaris thymiamatis, sed sem-

per debebat fundi per gyrum altaris holocausti: unde et in expiatione altaris thymiamatis cornua tantum tingebantur sanguine, et reliquus sanguis fundebatur ad basim altaris holocausti; ergo, etc.

Prob. min. ex cap. IV, 7, ubi dicitur: *Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis... omnem autem reliquum sanguinem fundet ad basim altaris holocausti*, etc. Et merito; quia indecens fuisset quod tam multum sanguinis, scilicet duorum animalium fuisset in tabernaculo, qui locus debebat esse mundissimus, nec ullos canales habebat per quos effluere potuisset. Ac proinde si sanguis ille fusus fuisset super cornua per gyrum altaris thymiamatis, tabernaculum non fuisset tanta sanguinis effusione mundatum, sed turpiter maculatum.

Obj. I. Hoc altare vocatur *altare quod coram Domino est*; ergo erat altare thymiamatis, quod ideo dicitur esse *coram Domino*, quia erat ante Sanctum sanctorum. Unde et de eodem altari dicitur supra cap. IV, 18: *Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris quod coram Domino est in tabernaculo testimonii*.

R. Neg. conseq.; nam eodem cap. IV dicitur altare holocausti esse *coram Domino*, dum ibidem y. 21 de hircu pro peccato principis oblato subjungitur: *Cumque immolaverit eum in loco, ubi solet mactari holocaustum coram Domino*. Et sic in pluribus locis dicuntur sacrificia offerri *coram Domino*, quæ tamen offerebantur in altari holocausti. Denique quod altare holocausti dicitur quoque esse *coram Domino*, clarissime exprimit Scriptura III Reg. VIII, 64: *Altare æneum, quod erat coram Domino, minus erat et capere non poterat holocaustum et sacrificium*, etc. Ac proinde quod ex y. 18 cap. IV. citatum est, huic sententiæ nequaquam obest: nam quod ibidem agitur de altari thymiamatis, non eruitur ex *coram Domino*, sed ex verbis immediate sequentibus, scilicet *in tabernaculo testimonii*.

Obj. II. Dicitur hic: *Sumptum sanguinem... fundat super cornua ejus per gyrum*. Atqui sanguis non fundebatur super cornua altaris holocausti, sed ad basim ejus; ergo.

Confirm. Quando sanguis erat fundendus juxta altare holocausti, tunc omnis reliquus sanguis erat fundendus; hic vero tantum dicitur, quod debeat sumi sanguis et fundi, id est illo tingi cornua altaris; adeoque tantum sumebatur in modica quantitate. Ita Abulensis.

R. Neg. min.; nam supra cap. IV, 50 dicitur: *Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo, et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus*. Ad id autem quod in confirmatione allatum est, scilicet quod sanguis, qui fundebatur super cornua altaris, tantum sumeretur in modica quantitate, respondeo id omnino gratis et infundate dici: 1. quia verbum *fundat*, quo Scriptura utitur, nusquam significat tinctionem, sed solam effusionem; 2. quia ex prioribus cap. hujus libri, item ex cap. XVII certum est, quod sanguis omnium victimarum debuerit ef-

fundi vel super cornua, vel super parietes, id est ad latera, vel ad basim altaris holocausti: atqui hic postquam dictum est, *sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum*, nihil amplius de effusione reliqui sanguinis dicitur, quod tamen in omni alio sacrificio expresse notatur; ergo signum est quod hic agatur non de sola intinctione, sed de effusione sanguinis. Denique ubi agitur de sola intinctione, exprimitur ut solos digitos tingat in sanguine, ut supra cap. IV, 17; hic autem dicitur quod debeat fundi sanguis super cornua altaris per gyrum; ergo de sola intinctione id intelligi nequit.

Obj. III. Si per altare, ad quod pontifex exibat, debeat intelligi altare holocausti, sequitur quod altare thymiamatis non fuerit expiatum; atqui hoc admitti nequit; ergo.

R. 1. retorquendo argumentum: Si debeat intelligi altare thymiamatis, sequitur quod altare holocausti non fuerit expiatum; atqui hoc similiter admitti nequit; ergo.

R. 2. neg. seq. maj.; nam altare thymiamatis intelligitur expiatum in expiatione Sancti sanctorum, vel in expiatione sancti: locus enim in quo altare illud erat, expiari non poterat, nisi expiato altari (cujus expiationis ritus habetur Exod. XXX, 40, et hoc lib. cap. IV, 7 et 18). Unde sicuti dum hic y. 33 dicitur: *Et expiabit sanctuarium*, non intelligitur expiatum sanctuarium sine propitiatorio quod in eo erat; ita similiter non intelligitur expiatum tabernaculum sine altari thymiamatis quod, juxta adversarios, in tabernaculo, id est in sancto, erat.

Obj. IV. Altare holocausti non debebat expiari: nam expiatur singulis diebus per sacrificia.

R. Neg. assumpt.; quamvis enim singulis diebus expiaretur, tamen debebat in festo Expiationis expiari, quia erat expiatio universalis: sicuti si quis pridie obtulisset hostiam pro peccato, debebat tamen illo die cum cæteris etiam offerre ea quæ Num. XXIX præscripta sunt.

Hæc sententia non omnino singularis est; nam illam sustinent Cajetanus, Radulphus, et Lorinus, qui posterior ita scribit: *Impulit me adhuc in eandem opinionem Radulphi, optimi enarratoris hujus lib. auctoritas, scribentis juxta litteram altare holocausti debere intelligi, quod ante tabernaculi ingressum positum erat*

CAPUT XVII.

Præcipit Deus, ut sibi soli sacrificent Judæi, neque in quovis loco, sed in solo tabernaculo; prohibetque eis omnem esum sanguinis.

QUÆDAM RESOLVUNTUR. — Petes 1. an lex, de qua y. 3, scilicet quæ prohibet Hebræis occidere quædam animalia extra atrium sanctum, etiam intelligenda sit de occisione profana, ut existimat Theodoretus.

R. Negative, sed intelligenda est duntaxat de occisione sacra, seu de solis sacrificiis.

Prob. I. Quia impossibile fuisset omnia animalia in tota Judæa occidenda, ad tabernaculum vel templum adducere, et inde occisa domum revelere. Nec etiam suffecissent sacerdotes (qui erant soli in illa sententia laniones); nam non omnes simul, sed per vices ministrabant: nec omnes Jerosolymis, sed in suis respective civitatibus (quæ ipsis 48 assignantur Num. XXXV, 7) habitabant.

Prob. II. Quia hic y. 5 illa animalia vocantur *hostiæ* (hebraice *sacrificia*) quas filii Israel occidunt in agro; id est quas alioquin, nisi obstaret hoc præceptum, passim immolaturi essent in agris.

Prob. III ex S. P. Aug. Q. 56 in Levit. dicente: *Illud quod dicit (Scriptura), « Quicumque occiderit vitulum, aut ovem, aut capram in castris... » non de iis dicit quæ occiduntur ad usum vescendi, vel si quid aliud, sed de sacrificiis. Prohibuit enim privata sacrificia, ne sibi quisque quodammodo sacerdos esse audeat, sed illud afferat, ubi per sacerdotem offerantur Deo.*

Prob. IV a rationibus hujus prohibitionis, quarum prima erat, ne sibi quisque sacrificandi munus arrogaret, quod multi invidabant solis filiis Aaron esse concessum; ut constat ex Num XVI; atque sic, contemptis sacerdotibus aaronicis, alios sibi substituerent, cujus peccati graviter reus arguitur Jeroboam rex Israel III Reg. XII, 31, et cap. XIII, 33.

Secunda, ne idololatriæ pateret via: *Ita enim nec vanis sacrificabant*, inquit S. P. loco cit.; atque ideo dicitur hic y. 7: *Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas demonibus*. Hoc enim natum erat sequi ex illa promiscua ubique locorum immolatione. Prohibuit ergo Deus, ne more gentilium ab Hebræis sacrificaretur in excelsis montibus, lucis, aut cavernis. Atque hinc facile intelligitur cur, ut observat S. P. ibidem, Jeroboam rex Israel timens ne legis hujus necessitate populus avelleretur a regno suo, eundo Jerosolymam ad sacrificandum, fabricaverit vitulos aureos.

P. 2. quomodo ergo contra hoc præceptum non peccaverint Elias III Reg. XVIII, 50, et alii qui extra atrium sacrum sacrificaverunt.

R. Quia illi hoc fecerunt ex speciali mandato aut inspiratione Dei. *Cum enim jubet ille*, inquit S. P. Q. cit., *qui legem constituit, aliquid fieri quod in lege prohibuit, jussio illa pro lege habetur, quoniam auctor est legis*. Et post pauca de Elia subjungit: *Spiritus Dei qui fuerat in Elia, quidquid de hac re fecit, contra legem esse non potest, quia dator est legis*. Sic et alii, qui Deo inspirante extra tabernaculum immolarunt, in hanc legem non impeerunt, ut Manue Jud. XIII, 19; Samuel I Reg. VII, 9; David II Reg. XXIV, 18.

P. 3. quare Deus prohibuerit esum sanguinis, et quomodo intelligatur y. 11, animam carnis in sanguine esse.

R. Prima prohibitionis causa est, ut populus israeliticus ab omni crudelitate et belluina feritate avocaretur: hæc enim ratio subjungitur y. 11: *Quia anima carnis in sanguine est*. Ne proinde animam ipsam comedere et absumere videatur, qui sanguinem.

animæ comitem necessarium, quique illi ad functiones vitales unicum est necessarium instrumentum, edit et absumit, ideo Deus id hic prohibuit.

Anima autem hic videtur accipienda pro ipsa vitali temporali, quæ non diutius durat, quam anima in corpore est. Sic eam accipit S. P. Aug. Q. 57 in Lev. dicens: *Ipsam vitam corporis vocavit animam, non vitam quæ migrat ex corpore.... secundum istam ergo significationem, qua perhibetur anima etiam hæc vita temporalis, dixit apostolus Paulus [Act. 20]: « Non enim facio animam meam pretiosorem quam me »: ubi se ostendere voluit et mori paratum pro Evangelio. Nam secundum significationem qua anima dicitur illa quæ migrat ex corpore, magis eam pretiosam faciebat, cui tantum meritum conquirebat.*

Dicitur itaque anima, id est vita animalis esse in sanguine, quia ut dicit S. P. ibidem, *Vita ista temporalis maxime sanguine continetur in corpore.* Nam sanguis præ aliis humoribus calorem naturalem conservat, spiritus vitales suppeditat, atque ita vitam conservat, ut propterea γ . 14 in textu hebraico dicatur: *Anima omnis carnis est sanguis ejus*; quod S. P. loco cit. verum esse tradit, vel locutione metonymica, qua intelligitur per id quod continet id quod continetur, inquit S. D., *ut quoniam anima sanguine tenetur in corpore, nam si fuerit effusus, abscedit, per ipsum aptius significata sit anima, et ejus nomen sanguis acceperit.* Sicut ecclesia dicitur locus, quo Ecclesia congregatur, nam Ecclesia sunt homines. Vel etiam id verum est, quia significatum nomine signi exprimitur. Solet autem, ait iterum S. P. *res quæ significat, ejus rei nomine, quam significat, nuncupari, sicut scriptum est (Gen. XLI): Septem spicæ sunt septem anni.*

Id S. doctor latius declarat lib. II cont. Advers. Legis cap. VI, ubi explicans quod dictum est: *Anima omnis carnis sanguis est*, ita scribit: *Quia sanguis per venas omnes ab ipso corde diffusus, in nostro corpore plus cæteris humoribus principatur: ita ut ubicumque fuerit vulnus infictum, non humor alius, sed ipse procedat: itaque anima, quia omnibus quibus constamus invisibiliter prævalet, illo melius significatur, quod omnibus quibus constamus visibilibus, prævalet.*

Secunda quoque ratio, cur esus sanguinis prohibeatur, additur γ . 11, quod sanguis speciatim Deo dedicatus sit, et divina lege sancitum, ut ille in expiationem peccatorum humanorum effundatur; ut sic sanguis et mors animalium suppleat vicem hominis, qui per peccatum mortem promeritus est.

CAPUT XVIII.

Præscribuntur gradus consanguinitatis et affinitatis, in quibus matrimonium contrahere non licet; velatur omne adulterium aliaque nefanda carnis peccata, item infantium immolatio idolis.

QUESTIO I.—QUALIS VITA HIC PROMITTATUR OBSERVANTIBUS DEI MANDATA, AN TEMPORALIS, AN ÆTERNA.

Vers. 3: *Juxta consuetudinem terræ Ægypti non facietis: et juxta morem regionis Chanaan... non age-*

tis, nec in legitimis eorum ambulabitis. Prohibet hic Deus specialiter, ne Judæi imitentur mores Ægyptiorum et Chananæorum, non quia aliarum gentium mores erant forte minus mali, sed quia facilius mores Ægyptiorum (quibuscum habitaverant) retinere, et Chananæorum (quorum terram jam erant ingressuri ac possessuri) imbibere poterant. Prohibet autem non solum idololatrias nationum istarum consuetudines, sed etiam nuptiales.

γ . 5: *Custodite leges meas atque judicia; id est præcepta judicialia, quæ justitiam et honestum convictum in republica statuunt, ad quæ revocantur leges matrimoniales. Quæ faciens homo vivet in eis.* Circa hæc verba oritur dubium, utrum hic Judæis, legem veterem observantibus, promittatur vita æterna.

R. et dico: Judæis non promittitur vita æterna, sed temporalis, diuturna, et prospera. Pro quo

Nota, per vitam diurnam hic non intelligi tantum absentiam omnis morbi mortiferi et abbreviantis vitam, et deinde annos multos, sed etiam fertilitatem rerum temporalium et prosperitatem in omnibus operationibus, et victoriam de hostibus, atque omnia alia bona quæ in præsentis conditione mortalium, homini accidere possunt delectabilia. De longitudine vitæ habetur Exod. XV, 26: *Si audieris vocem Domini Dei tui... et obedieris mandatis ejus custodierisque omnia præcepta illius, cunctum languorem quem posui in Ægypto, non inducam super te: ego enim Dominus sanator tuus.* Et ibidem cap. XXIII, 26: *Non erit infecunda nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.* Idem habetur Deut. VII. De fertilitate honorum temporalium dicitur Isaia I, 19. *Si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis.* Idem habetur Aggæi I et II, ac Malachiæ III, 10 et 11. De prosperitate in rebus agendis dicitur Deut. XII, 7: *Lætabimini in cunctis ad quæ miseritis manum.* De victoria contra hostes et omnibus prædictis simul sumptis late habetur hoc lib. cap. XXVI. Hoc notato, resolutio

Prob. I. Quia hic tantum promittitur vita, qua vivitur in præceptis; dicitur enim: *Quæ faciens homo, vivet in eis*, id est homo adimplens illa præcepta, merebitur diutius vivere, ut illa iterum iterumque adimpleat; atqui in vita æterna non vivitur in præceptis, cum sit status fruitionis et non legis; ergo, etc.

Prob. II. Ex Apost. qui hoc loco utitur ad demonstrandam differentiam inter veteris et novi Testamenti promissiones, ad Rom. X, 5: *Moses enim scripsit, quoniam justitiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea.* γ . 6: *Quæ autem ex fide est justitia... γ . 9: Salvus eris.* Item ad Galat. III, 21: *Quoniam in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est quia justus ex fide vivit. Lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea, vivet in illis.* Et ad Heb. VII, 19, dicit Novum Testamentum esse melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

Obj. I. Ex hac sententia sequitur, quod sancti V Testamenti non sperarent vitam æternam; nam s

ipsis promissa non erat, sperare non poterant, utpote destituti motivo formali spei.

R. Neg. seq.; nam licet illis non esset promissa expresse, erat tamen promissa implicite, quatenus illis cæremoniis et observantibus, quamvis in se egenis elementis, excitabantur ad fidem in Christum, qui ipsis allaturus erat non sanctitatem legalem, sed veram et internam, quæ vitam æternam promeretur.

Licet itaque lex vetus secundum se spectata non promitteret bona æterna, sicut jam promittit lex nova; tamen hoc non obstante, tum ex doctrina et traditione seniorum ac prophetarum, fideles istius temporis habebant notitiam vitæ æternæ, et consequenter eandem æque sperare poterant ac nos. Id autem inter alia liquet ex Isaia LXIV, 4: *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.* Quæ verba Apost. I Cor. II, 9, exponit de æterna beatitudine. Similiter cap. LXVI, 22, promittit Deus *cælos novos et terram novam*, ad quæ verba respexit S. Petrus Epist. II, cap. III, 13.

Et revera quam firmam fidem et spem vitæ æternæ habuerint sancti, etiam Veteris Testamenti, satis liquet ex Machabæis, II Machab. cap. VI, etc. Dicendum itaque, fideles et sanctos veteris legis idem credidisse sperasse, quod nos, tametsi longe obscurius; ut docet S. P. Aug. lib. XIX cont. Faustum cap. 14, dicens: *Quid promittitur nisi vita æterna ex resurrectione?... tunc ergo et occulta erat fides, nam eadem credebant, eademque sperabant omnes justi et sancti etiam temporum illorum.*

Obj. II. Multi, qui exacte servaverunt mandata lege præscripta, non habuerunt vitam longam, nec prosperitatem in rebus agendis; ergo, etc.

R. 1. Neg. conseq. Nam Deus pro vita temporali largitus est ipsis vitam æternam: adeoque quamvis ipsis longam vitam promiserit; abunde tamen promissum suum solvit.

R. 2. sanctos illos per observantiam illorum mandatorum non intendisse principaliter vitam diurnam, sed æternam: unde David dicit psalm. CXIX: *Hæc mihi quia incolatus meus prolongatus est.* Hinc Apost. ad Heb. XI, 13 et seqq., dicit Sanctos, qui juxta fidem defuncti sunt non acceptis repromissionibus confessos esse, *quia peregrini et hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, inquit, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius inanimasset de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.* Et γ . 55 dicit: *Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.*

De hac re S. P. Aug. epist. 120, cap. II, ita scribit: *Illæ felicitates patrum Dei beneficio concessæ prædicantur, quamvis ad istam vitam transitoriam pertinentes. Illa quippe terrena munera in manifesto promittebantur et tribuebantur: in occulto autem illis omnibus rebus Novum Testamentum figurate prænuntiabatur, et capiebatur intelligentia paucorum, quos*

eadem gratia prophetico munere dignos fecerat. Dispensabant ergo illi sancti pro congruentia temporis Testamentum Vetus, pertinebant vero ad Testamentum Novum: nam et quando temporalem felicitatem agebant, æternam, veram et præferendam intelligebant, et istam ministrabant in mysterio, ut illam consequerentur in præmio.

Dices: Quamvis S. P. loco jam cit. item in Exposit. Epist. ad Galat. doceat legem veterem non promississe nisi bona temporalia, tamen in libris contra pelagianos exaratis asserit oppositum: siquidem lib. de Spiritu et Littera, cap. 29, et lib. IV ad Bonifac., cap. 5, præfata Scripturæ verba: *Vivet in illis*, intelligit de vita æterna.

R. Neg. assumpt. nam contra pelagianos tantum demonstrat, casu quo ista verba forent intelligenda de vita æterna, inde nequaquam sequi, hominem posse salvari per solam legem sine interna gratia Christi, uti illi hæretici prætendebant. Patet hæc responsio ex cap. cit. lib. IV ad Bonifac. ubi ita scribit: *Lex de prævaricatione terrendo tanquam pædagogus perducit, ut sic conferatur homini, quod conferre ipsa non potuit. Istis namque verbis eorum, quibus dicunt « legem prophetis et patriarchis, omnibusque sanctis mandata ejus servantibus, vitam potuisse conferre perpetuam, » responde Apostolus [ad Galat. III]: « Quia autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivit. Lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea, vivet in illis. » Quod ex lege testimonium commemoratum ab apostolo « propter vitam temporalem intelligitur, » propter cujus amittendæ timorem faciebant homines legis opera non ex fide, quæ transgressores legis eadem lege a populo jubebat occidi. Aut « si alius » intelligendum est, « propter vitam æternam scriptum esse, « qui fecerit ea vivet in illis: » ideo sic expressum est legis imperium, ut infirmitas hominis in se ipsa deficiens ad faciendâ quæ lex imperat, de gratia Dei potius ex fide quaereret adjutorium, cujus misericordia etiam fides ipsa donatur.*

Quod jam diximus de promissionibus divinis, servantibus legem, idem dicendum est de comminationibus factis prævaricatoris legem, nam hæc similiter tantum erant alicujus mali temporalis, v. g., mortis, belli, aut alterius calamitatis.

P. an ergo Judæi legem illam observare potuerint solis naturæ viribus, præsertim cum lex illa gratiam nullam daret, sed solummodo dandam per Christum præfiguraret, ipsosque non ad bona supernaturalia, sed tantum ad naturalia deduceret.

R. Si illa mandata spectentur secundum se, aliqua ex illis potuerunt servari sine gratia: si vero spectentur quatenus observari debuerunt ex fide Christi, certum est quod sine gratia servari non potuerint; quia eatenus erant supernaturalia, et Judæos ad finem supernaturalem deducebant.

Nec tamen inde sequitur, Deum in V. Testamento reliquisse peccatorem in impotentia adimplendi legem, ut erronee docet Quesnellus, Prob. 7: nam quamvis lex illa neminem justificaverit, nihil ad per-

fectum adduxerit, nullam gratiam per se ipsam peccatori concesserit; tamen illam aliunde accipiebant, quatenus scilicet ad Novum Testamentum pertinebant, ut supra ex S. P. epist. 120 audivimus. Unde D. Th. 1, 2, Q. 98, art. 4, ad 4, dicit: *Quamvis lex non sufficeret ad salvandos homines, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant; scilicet fides Mediatoris, per quam justificati sunt antiqui patres, sicuti etiam nos justificamur: et sic Deus non desiciebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia.*

QUESTIO II. — AN ÆQUE EXPRESSIS TERMINIS PROHIBEAUTUR CONJUGIUM FILIÆ CUM PATRE, AC FILII CUM MATRE.

Assignaturus gradus propinquitatis, inter quos matrimonium Deus in veteri lege contrahi vetat, generatim præmittit γ . 6: *Omnis homo ad proximam sui sanguinis non accedet.* Debet hoc intelligi non de qualibet cognata, sed de ea quæ in sequentibus legibus præscribitur, ut revelet turpitudinem ejus. Hac honesta periphrasi seu circumlocutione, Scriptura sacra insinuat copulam carnalem. In hebraico dicitur: *Nuditate ejus*, idque per antiphrasim, quia eam denudare indecens et turpe est. Additur autem: *Ego Dominus, amator scilicet honestatis et verecundiæ.*

γ . 7: *Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuæ non discooperies.* Hæc lex videtur primo intuitu continere duo membra, quorum prius vetet nuptias filia cum patre, posterius filii cum matre: et sic legem illam exponunt Menochius et A Lapide. Tanta enim fuit corruptela gentilium, ut de Persis testatur Theodoretus Q. 24 in Levit., ut non sororibus solum, sed et matribus et filiabus contra naturalem honestatem nuptiali lege miscerentur.

R. et dico: Melius textum illum videntur explicare, qui verba illa sic accipiunt, ut turpitudinis eadem sit quæ turpitudinis matris, ita ut posterius membrum explicet prius, adeoque hic prohibeatur conjugium filii cum sua matre.

Prob. I. Quia immediate subjungitur: *Mater tua est, non revelabis turpitudinem ejus.* Et LXX vertunt: *Mater enim tua est.* Ubi ratio, ob quam lex prohibet discooperire turpitudinem patris et matris, redditur de sola matre.

Prob. II. Ex S. P. Aug. Q. 58 in Levit. ubi dictam legem explicans dicit: *Prohibet cum matre concumbere, ibi enim est turpitudinis patris et matris.*

Probat autem id S. doctor ex γ . 8, ubi dicitur: *Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies, turpitudinis enim patris tui est.* Hic enim turpitudinis noveræ, sive vivo, sive mortuo patre, vocatur turpitudinis patris, eo quod per matrimonium, vel etiam copulam jam non sint duæ sed una caro. *Ubi*, inquit S. P., *exposuit quomodo in matre utriusque sit turpitudinis, id est patris et matris, in noverca autem tantum patris.*

Prob. III. Quia proprie ac per se non dicitur revelari turpitudinis, nisi respectu sexus feminei, et tan-

tum ex consequenti respectu masculini, quatenus scilicet turpitudinis feminae redundat in virum, sive hic sit maritus sive aliter ei conjunctus. Unde Oleaster hanc eandem expositionem, tanquam Hebræorum, referens, dicit illam ab ipsis extendi ad concubinam patris, ad oppressam, aut sponte cognitam.

Dices: In nullo alio Scripturæ loco prohibetur matrimonium patris cum filia; ergo dum hic dicitur: *Turpitudinis patris tui*, etc., intelligitur prohiberi filia nuptias cum patre.

R. Neg. conseq.; nam, ut ante dictum est, femina non dicitur proprie revelare turpitudinis viri, cum in illo actu ipsa non censeatur se habere active, aut similia primo attentare: unde nullibi Scriptura alloquitur feminas, sed viros. Itaque sicuti dum dicitur γ . 14: *Turpitudinis patris tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus*, non prohibetur matrimonium neptis cum patruo: ita similiter hic γ . 7 per hæc verba: *turpitudinis patris tui non discooperies*, non prohibetur matrimonium filia cum patre: sed sicuti γ . 14 particula *nec* sumitur exegetice, seu expositive pro *id est non*, ita similiter γ . 7 particula *et* sumi debet exegetice pro *id est*, ita ut sensus sit: *Turpitudinis patris tui, id est turpitudinis matris tuæ, etc.* Unde S. P. Aug. Q. 60 in Levit. explicans γ . 14, dicit: *Exposuit quid dixerit turpitudinis fratris patris tui, id est patris tui non revelabis: hoc est enim, Ad uxorem ejus non introibis. In uxore quippe patris tui intelligi turpitudinis patris, sicut in uxore patris turpitudinis matris.*

Nota tamen, ex consequenti, propter eandem sanguinis propinquitatem, prohiberi nuptias filia cum patre. Similia vero conjugia non tantum Persis usitata fuisse, non solum ex Theodoro jam vidimus, sed et ipse Moyses hic γ . 3, 24, et maxime 27 satis insinuat, tam Ægyptiorum quam Chananæorum in hisce conjugii et libidinibus corruptissimos fuisse mores; ut proinde immerito aliqui mirentur, similes leges a Deo datas, quasi nusquam tale quid auditum esset.

P. 1. quomodo intelligatur lex prohibens nuptias inter fratrem et sororem.

Nota quod γ . 9 dicitur: *Turpitudinis sororis tuæ ex patre*, id est quæ eundem tecum habet patrem, sed ex alia matre nata est; *sive ex matre*, quæ scilicet tibi soror est ex eadem matre, sed ex alio patre; *quæ domi vel foris genita est, non revelabis.* Quænam autem domi, quænam vero foris nata dicatur, non satis constat. Juxta Radulphum et Abulensem, domi nata dicitur illa, quæ ex legitimo matrimonio nata est, foris autem genita quæ ex concubina vel pellice nata est. Attamen Marius et Jansenius melius sic explicant: Id est sive illa sit nata domi ex eodem utroque tecum parente, sive foris in domum adducta sit, utpote quam ex alio matrimonio mater tua suscepit.

P. 2. cur potius olim vetitum fuerit matrimonium nepotis cum amita vel matertera, quam patris vel avunculi cum nepte.

R. Licet Abulensis cum nonnullis aliis existimet, hic γ . 12 non tantum prohiberi matrimonium nepotis cum amita vel matertera, sed etiam patris vel avunculi cum nepte, eo quod nimirum idem utrobique sit consanguinitatis gradus; tamen id non videtur admittendum, præsertim quod similia matrimonia confirmantur praxi Hebræorum, non tantum ante legem (sic enim Nachor duxit Melcham, et Abrahami Saram, singuli neptem ex fratre), sed etiam post. Unde talis matrimonii exemplum est in Othoniele et Axa, Jud. 1, 15; et usque hodie illud usitatissimum esse apud Hebræos, testatur Tirinus.

Cur autem potius inhiberetur voluerit Deus conjugium nepotis cum amita vel matertera, quam neptis cum patruo aut avunculo, hæc solet dari ratio, quod magis dedecet nepotem tanquam maritum dominari amita vel matertera (quibus reverentiam debet), quam patruum vel avunculum dominari nepti: cum enim vir caput sit uxoris, si nepos duceret amitam, deberet hæc subesse, quod minus est conveniens, quam ut neptis subsit patruo.

P. 3. an quod dicitur γ . 16 de non revelanda turpitudine uxoris fratris, intelligendum sit vivente fratre, an mortuo.

R. Prima fronte id satis videri obscurum et perplexum: *Si enim*, inquit S. P. Aug. Q. 60 supra cit., *dixerimus de vivi fratris uxore locutam Scripturam, uno generali præcepto quo (Exod. XX, 15) prohibetur homo ad uxorem accedere alienam, etiam hoc utique continetur.* Et quibusdam interjectis dicit: *Rursus, si fratre mortuo intellexerimus prohiberetur esse ducere fratris uxorem, occurrit illud quod (Deut. XXV, 5) excitandi seminis causa, si ille sine filiis defunctus esset, iubet Scriptura esse faciendum.* Tandem respondet S. Doctor, et recte, quod collata ista prohibitione cum illa jussione, *ne invicem adversentur, intelligenda sit exceptio, id est, non licere cuiquam defuncti fratris ducere uxorem, si defunctus posteros dereliquit; aut etiam illud esse prohibitum, ne liceret ducere fratris uxorem, etiamsi a fratre vivo per repudium recessisset.*

CAPUT XIX.

Præcepta quædam moralia, ceremonialia, et judicialia partim ante recensita rursus inculcantur, partim nova sanciantur; quale est de non ferendo agro diverso semine, de coma in rotundum non attondenda, barba non radenda, de non incidenda carne.

QUÆDAM EXPLICANTUR. — Petes 1, an Scriptura hic agat de correptione fraterna, dum dicit γ . 17: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum.* Ante responsionem

Nota, apud omnes certum esse, quod γ publice non designet, occultum alterius crimen propalari aut manifestari posse coram iis quibus hoc ignotum est: siquidem id foret contra ordinem correptionis fraternæ, Matth. XVIII, præscriptum, nempe ut primo fratrem quis corripiat inter se et ipsum solum; ac proinde publice hic ponitur pro aperte, ita ut tantum

opponatur odio quod fovetur in corde. Hoc notato,

R. Quamvis aliqui jam cit. textum exponant hoc modo: *Noli dissimulare exterius offensam, et occultum interim rancorem adversus proximum servare; sed ostende te offensum, et pete satisfactionem; rectius tamen S. P. Aug. Q. 70 in Levit. illud Argue eum intelligit de correptione fraterna dicens: Animo enim bono facies, cum disciplinam peccati proximo imponis, ne accipias peccatum ejus negligendo.* Ita etiam exponit Tertull. lib. IV cont. Marcionem, cap. XXXV. Hanc enim expositionem præferendam esse, ex eo patet, quod Scriptura subjungat: *Ne habeas super illo peccatum*, id est ne imputetur tibi peccatum ejus, dum illud sine correptione transmittis, quod emendare poteris, eum ad delicti sui agnitionem et poenitentiam ducendo. Unde etiam apte subjungitur

γ . 18: *Non quaras ultionem*, id est, nequidem etiam arguendo (fratrem tuum) vindicare te velis, sed potius consulere illi quem arguis, inquit S. P. ibidem. Non tamen hic prohibet Deus, ne juste quaratur vindicta per legem talionis (Exod. XXI stabilitam), sed ne similis exactio ex rancore et animo se vindicandi procedat: omnis enim talis est peccatum in foro animæ et coram Deo. Hæc igitur lex supplet et perficit legem talionis.

Ex verbis autem illis: *Non oderis in corde tuo*, collige in V. Lege non fuisse solos exteriores actus prohibitos, v. g., homicidii, etc., sed etiam internos animi motus v. g., occulti rancoris et odii interni fuisse vetitos.

P. 2 quisnam intelligatur nomine amici dum dicitur, *Diliges amicum tuum sicut te ipsum.*

R. Nomine amici non significari duntaxat illum, qui nobis benevolus est, sed etiam omnem illum, qui noster proximus est; adeoque sub amicis, prout illa vox hic sumitur, etiam inimici comprehenduntur. Patet id ex eo quod LXX vertant *proximum tuum*. Vox autem hebraica *rea*, quam interpretes latinus vertit *amicum*, significat quidem amicum, sed per metaphoram Hebræis usitatam transfertur ad illum, qui nobis quavis ratione conjunctus est. Unde et Pagninus ex hebræo vertit: *socium*; et Vatabli versio habet: *proximum*. Atque ita hanc legem de quolibet proximo interpretatur Christus, Matth. V, 45, ubi Judæos, qui ex verbis illis: *Diliges amicum tuum*, sensu contrario intulerant: *Odio habebis inimicum tuum*, arguit et corrigit, declarando etiam inimicos esse diligendos.

P. 3 quare γ . 19 Deus Judæis prohibuerit procurare promixtionem seu congressum animalium diversæ speciei.

R. Ut tolleretur universaliter occasio concupiscentiæ: animalia enim diversarum specierum non commiscuntur facile ad se invicem, nisi hoc per homines procuretur: et in conspectu coitus animalium excitatur homini concupiscentiæ motus, inquit D. Th. 1, 2, q. 102, a. 6, ad 8. Posset etiam dari alia ratio, scilicet id prohibitum fuisse, ad evitandum ritus superstitiosos idololatrarum, qui sua animalia diversæ